

Fig. 1. Kirketomten i Yding, set fra sydvest. Foto Arnold Mikkelsen 2021. – *The church site at Yding, viewed from the south-west.*

† YDING KIRKE

ØDSTED SOGN

Kirken nævnes første gang i Ribe Oldemoders kirke-liste fra o. 1376–89 med en afgift på 2 skilling sterling.¹ Ved landehjælpen 1524–26 bidrog den med 6 mark (jf. s. 1016). Til klokkeskatten 1528–29 bidrog den med én klokke.² Den er omtalt som nedbrudt 1545, da Mads Buch (sognepræsten i Egtved, s. 3422) fik brev på den præstegård, som lå til Yding Kirke »som nu er affbrott«,³ men som fungerende 1544, da der blev givet et sognevidne i kirken.⁴ Den havde formodentlig haft selvstændig præst indtil da. Den tidligere præst, Hr. Anders var blevet syg og døde, men efterfulgtes af sønnen, Hr. Peder, der imidlertid døde kort tid derefter. En ny præst, Hr. Søren, kom til, men han flyttede til Verst, og Mads Buch tog over og blev den sidste præst i Yding.⁵

Bebyggelsen i Yding (»Yddingh«) kendes fra 1354, hvor den sammen med naboerne Rugsted og Tudved samt Møgtved (nu omkring Nygård/Fønixborg) og Fredsted i nabosognet Øster Starup var blevet tildømt en Otto Skytte.⁶

Yding Kirkes Sogn blev delt mellem Ødsted og Øster Starup, se ndf. Præsten i Egtved blev derved præst for en del af sogneboerne, idet Egtved og Ødsted må have udgjort et pastorat i hvert fald siden 1533 (s. 3421 og 3370).⁷ Det må være baggrunden for, at præsten dels som nævnt fik præstegården, dels 1558 fik et gavebrev på Yding Kirkes bol, som han allerede selv havde i fæste, på de vilkår, at han skulle betale landgilde til Ødsted Kirke og Ribe Kapitel.⁸ Dette stykke jord er således

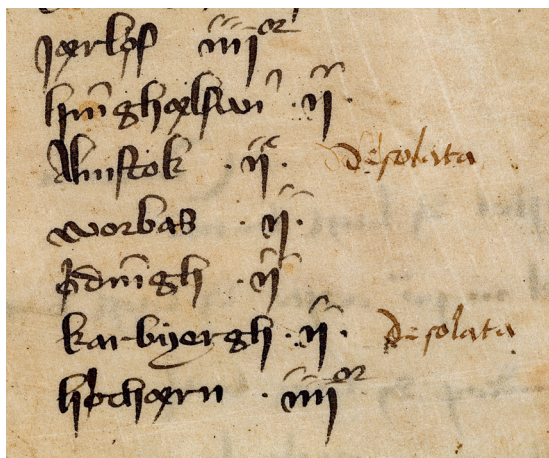

Fig. 2. Ribe Oldemoders kirkeliste med Vorbasse, †Yding, †Karbjerg (s. 3519) og Højen kirker (s. 3267), der afslutter Jerlev Herred (s. 3417). Foto Arnold Mikkelsen 2018. – *Ribe Oldemoder's church list with the churches of Vorbasse, †Yding, †Karbjerg and Højen, which conclude Jerlev Herred.*

gået til Ødsted Kirke, der må have fået det efter Yding Kirkes nedlæggelse. Der er muligvis tale om et Kronens bol i Ødsted, som er omtalt 1548.⁹ Gavebrevet til Egtved-præsten blev stadfæstet 1578, og ved Kronens salg af Egtved Kirke 1711 er Yding Kirkes bol (nu kaldet en kirketoft) i mellemtiden blevet matrikuleret sammen med præstens øvrige jorder og kan derfor ikke længere udskilles. Ødsted Kirkes skyld blev afløst for 9 rdl. 56 sk.¹⁰ Der kan være tale om den jord, som Yding Kirke har stået på og været omgivet af, idet præsten i 1808 udtrykkeligt gør opmærksom på, at kirketomten (se ndf.) lå på en mark tilhørende præstegården.¹¹

Stedet har altid været kendt. Det er nævnt 1625 og 1638, hvor det oplystes, at stedet endnu fandtes, og at

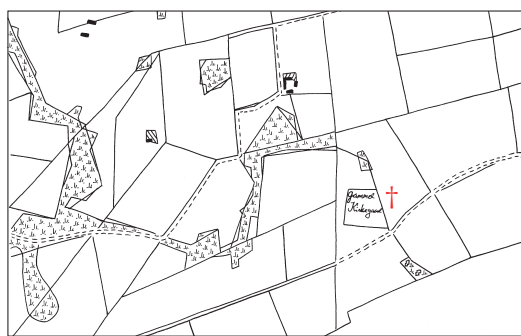

Fig. 3. Matrikelkort over Rugsteds jorder. 1:10.000. Målt og inddelt af Niels Christian Rørbye 1821, tegnet af Freerk Oldenburger 2022. – *Cadastral map of lands belonging to Rugsted.*

årsagen til kirkens ødelægning var, at den ikke kunne holdes vedlig.¹² 1769 nævntes der ruder af et kapel eller kirke, som da omtaltes som 'Ydom Kirke'. På Tudved mark lidt syd derfor lå Tinghøj, hvor der tidligere havde været holdt ting.¹³ En indikation af, at de to – kirke og tingsted – er blevet forbundet med hinanden, er, at præsteindberetningerne 1625 og 1638 omtaler et enemærke ved Yding Kirke, hvor der aldrig groede græs, fordi der var givet en uretfærdig lov på det sted.¹²

Området, hvor sagnet ifølge præsten fortalte, at der havde været kirkegård, fandtes endnu 1808, men kun en dyng mindre kampesten var tilbage. Det blev vurderet til at udgøre 900 kvadratalen (ca. 350 m²).¹¹ Ved udarbejdelsen af matrikelkortet 1821 blev »Gammel Kirkegaard« afsat (fig. 4).

Omrisset af kirken og husene fra den tilhørende bebyggelse har kunnet anes i tørre somre i slutningen af 1900-årene.¹⁴

Sagn. 1) Der stod en kirke kaldet Yding Kirke på Rugsted Mark før 30-års krigen. Efter svenskekrigene ville de have en kirke igen, og de kaldte den Ødsted, fordi den anden kirke var blevet øde. For få år siden blev der gravet mange sten op på stedet.¹⁵

2) Der har været en kirke i Tudved, den faldt ned, og så stjal de bjælkerne fra den og byggede en stald i Ovstrup (3-4 km mod vest).¹⁶

Den fredede ødekirke ligger på en ganske svag højning i et forholdsvist fladt terræn.¹⁷ 1638 oplystes det, at sognet blev delt mellem Ødsted og Øster Starup.¹⁸ Til det første sogn må ejerlavene Rugsted og Tudved og dertil måske også Ammitsbøl være kommet. Angående Øster Starup vides, at ejerlavene Hesselballe, Borlev, Nygaard og Aagaard var en del af Jerlev og ikke Brusk Herred.¹⁹ Forklaringen kan være nedlæggelsen af Yding Sogn, hvis område i så fald, ifølge Chr. Vs matrikel fra 1680'erne, har rummet 42 gårde og 8 huse med godt 240 tdr. hartkorn uden Ammitsbøl og 48 gårde, 9 huse og godt 280 tdr. hartkorn med.²⁰

I dag ligger tomten under dyrket mark, og der er ingen synlige tegn. Dog kan der findes brokker af munkesten samt munke og nonner, ligesom der er påstået kampesten, der kan stamme fra kirkediget. Kirkegården kan ud fra matrikelkortet 1821 vurderes til at have været 65-70 m (n-s) × 52-godt 60 m (ø-v) (jf. fig. 3). Ved vejkannten findes et skilt, der fortæller om stedet.

Kirken er aldrig blevet undersøgt. Pastor R. Volf, Ødsted, besøgte stedet 1975 og lavede en

Fig. 4. Gammel Kirkegård, detalje af matrikelkort over Rugsteds jorder. 1:3000. Målt og inddelt af Niels Christian Rørbye 1821. I Geodatastyrelsen. – *Gammel Kirkegård (Old Churchyard), detail of cadastral map of lands belonging to Rugsted.*

ikke målfast skitse af det, han mente at kunne se.: En romansk grundplan med et kvadratisk kor på o. 7×7 m, og et skib på ca. 13,5×8,5 m (fig. 5). Målene på kor og skib synes at indikere en omtrent gængs planløsning, men skibets vestlige del på ca. 3,6 m synes afskåret eller at være en forlængelse. Byggematerialet er lidt usikkert, idet kun en enkelt har set frådsten på området, mens der med sikkerhed er foretaget reparationer med tegl, og anvendt tegltag.²¹

Der er flere efterretninger om fund af *begravelser* på stedet. Den tidligere ejer oplyste 1975, at man i midten af 1930'erne havde fundet skeletter uden hoved uden for kirkegården.¹⁷

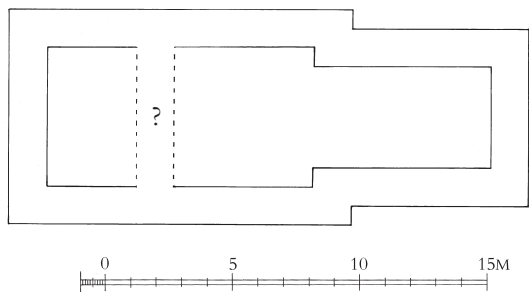

Fig. 5. Plan. 1:300. Målskitse ved R. Volf 1975, tegnet af Line M. Bonde 2023. – *Plan.*

KILDER OG HENVISNINGER

Nedenfor er anført en oversigt over arkivalier, utrykte kilder og litteratur anvendt i beskrivelsen af †Yding Kirke. For en oversigt over arkivalier og litteratur samt forkortelser anvendt i Vejle Amt i almindelighed se s. 56–62. Henvisninger til Danmarks Kirker, Kbh. 1933–, er angivet som DK, efterfulgt af betegnelsen på det pågældende amt; referencer inden for Vejle Amt har dog kun sideangivelse.

Arkivalier. Rigsarkivet i København (RAK). *Gejstlige arkiv, Ribe Kapitel.* Dokumenter/breve, 1451–1662 (*Gejstlige ark. Dokumenter*); *Rentekammeret.* Regnskaber 1433–1559. Fortegnelse over indkrævede klokker, 1528–29 (*Rentekammeret.* Fortegnelse over indkrævede klokker).

Nationalmuseet (NM). *Indberetninger.* NM. Indb. ved Niels Jørgen Poulsen 1975 (ødekirken).

Tegninger og opmålinger. *Nationalmuseet (NM).* Pastor R. Volf 1975 (målskitse).

Historisk indledning og bygningsbeskrivelse ved Jakob Kieffer-Olsen. Oversættelse ved Patrick Marsden (engelsk). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet juli 2023.

¹ Om dateringen se s. 2533.

² Rigsarkivet, København (RAK). *Rentekammeret.* Regnskaber ældre end 1559. 1528–29. Fortegnelse over indkrævede klokker (reg. 108a).

³ *Danske Magazin.* Kbh. 1745ff., 4, 1, 111.

⁴ RAK. *Gejstlige ark.* Dokumenter (9. marts 1544).

⁵ RAK. *Gejstlige ark.* Dokumenter (18. juni 1544). Tingsvidnerne dateret 9. marts 1544, 18. juni 1544 samt enten 2. jan. eller 9. juli 1544 omhandler et hus på et bol i Rugsted. Bolet havde angiveligt udgjort en del af Yding Kirkes præstegård, indtil en Søren Krog rejste hus på stedet på vegne af en Mester Hans Marquardsen.

⁶ *Diplomatarium Danicum.* Kbh. 1938ff., 3, IV, nr. 151 19. august 1354.

⁷ *Det Kgl. Rettertings Domme og Rogens Forfølgninger fra Christian III's Tid,* I-II, Kbh. 1959–69, II, 837, hvori omtales Frederik I's stadfæstelse på et brev fra biskop Iver Munk, at han havde bortfæstet Ødsted Præstegård.

⁸ *Kronens Skøder paa afhændet og erhvervet jordegods i Danmark fra Reformationen til Nutiden,* I-IV, 1535–1765, Kbh. 1892–1955, I, 60: 17. december 1558. *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold 1551 ff.* I Uddrag, udg. af rigsarkivet, Kbh. 1885 f. (*KancBrevb.*), 1556–60, 235 (17. dec. 1558).

⁹ *Danske Kancelliregistranter 1535–50.* Kbh. 1881–82, 384 (15. maj 1548).

¹⁰ *Kronens Skøder,* III, 459 (6. juli 1711), IV, 150 (23. sept. 1720).

¹¹ Præstegården har næppe omfattet kirketomt og kirkegård. *Danske Præsters indberetninger til Oldsagskommissionen af 1807, Nord- og Østjylland*, Højbjerg 1996, 42.

¹² *Præsteindberetninger til Ole Worm, I. Indberetninger fra Ålborg og Ribe Stifter 1625-42. II. Indberetninger fra Århus, Fyns og Lunde Stifter 1623-25*. Udg. af Landbohistorisk Selskab ved Frank Jørgensen, Kbh. 1970-74 (*Præsteindb Worm*) I, 201.

¹³ Erich Pontoppidan og Hans de Hoffinan, *Den danske Atlas*, I-VII, Kbh. 1763-81, V, 2, 972.

¹⁴ Elly Fink, »Ødsted sogn og kirke«, *Haderslev Stiftsbog* 1987, 110.

¹⁵ Evald Tang Kristensen, *Danske Sagn*, I-VII, Århus 1892-1901. 2. udg. 1-8 ved Johs. Tang Kristensen, Bengt Holbeck og Erik Høvring Pedersen, Kbh. 1904. Ny rk. I-VI, 1928-39, III, nr. 386.

¹⁶ *Danske Sagn*, III, no. 726. Søren P. Sørensen, »Fra min Barndoms By«, *Vejle Amts Årbog* 1919, 10.

¹⁷ Fredningsnr. 32095. NM. *ATA* Indb. ved Niels Jørgen Poulsen 1975.

¹⁸ *Præsteindb Worm*, I, 199. Om deling af nedlagte sogne se Jakob Kieffer-Olsen, *Kirke og kirkestruktur i middelalderens Danmark*, Odense 2018, 329-39.

¹⁹ J. P. Trap, *Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark*, 5. udg., VIII, Kbh. 1968, 1184 oplyser at de fire områder i Øster Starup Sogn 1662 hørte til Jerlev Herred. Den ovenfor nævnte Møgtved kan dermed have ligget i Yding Sogn, men det gælder ikke Fredsted, der nævntes samtidigt.

²⁰ Henrik Pedersen, *De danske Landbrug*, Kbh. 1928, 134, 136.

²¹ Lars Peter Lund, »Kirketomterne i Karbjerg og Thorsted«, *Lokal Historie fra Sydøstjylland*, 2011, 9.

†YDING CHURCH

The church is included in Ribe Oldemoder's church list (c. 1376-89), and Yding and the area around it constituted its own parish until 1544-45. The parish was subsequently divided between Egtved and Øster Starup. The site of the church has always been known and when the cadastral map of 1821 was drawn up 'Gammel Kirkegaard' (Old Churchyard) was marked on it. Today, the

protected church site is located in an arable field. The site has never been archaeologically investigated, but based on observations at the site, it is apparently a traditional Romanesque church with a chancel and nave with a total length of c. 20 m. It was perhaps originally built of tufa, whilst brick was added later on. Burials have been observed at the site.